Utlåtande GrUU 2/2026 rd─ RP 83/2025 rd

Grundlagsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av punktskattelagen

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av punktskattelagen (RP 83/2025 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för utlåtande till finansutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört
- regeringsråd, enhetschef Merja Sandell, finansministeriet
- lagstiftningsråd Pia Kivimies, finansministeriet
- professor Olli Mäenpää.

Skriftligt yttrande har lämnats av
- riksdagens justitieombudsmans kansli
- biträdande professor Maija Dahlberg
- professor Sakari Melander.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att punktskattelagen ändras.

Lagen avsågs träda i kraft vid ingången av 2026.

I propositionen ingår ett avsnitt om förslagets förhållande till grundlagen och lagstiftningsordningen.

Enligt regeringen kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Regeringen ser det i alla fall som önskvärt att grundlagsutskottet utvärderar om den föreslagna regleringen är ett godtagbart sätt att genomföra skyddet mot självinkriminering i de situationer som avses i propositionen och att grundlagsutskottet lämnar utlåtande i ärendet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

(1) Regeringen föreslår att punktskattelagen kompletteras med en ny 4 b §. Paragrafen ska föreskriva att uppgifter som erhållits från en punktskattedeklaration som en skattskyldig privatperson har lämnat inte får utnyttjas vid utredning av, väckande av åtal för eller utdömande av straff för andra brott än lagstridigt undandragande av punktskatt eller försök till det.

(2) Bakgrunden till lagförslaget är enligt propositionen (s. 3) den förändrade situationen i och med högsta domstolens prejudikat HD 2024:39, där införsel av snus bedöms enbart som smugglingsbrott och inte längre dessutom som skattebedrägeri. Syftet med propositionen är enligt motiveringen (s. 10) att förtydliga rättsläget för att lösa det problem som upptäckts i högsta domstolens prejudikat. Detta föreslås bli genomfört genom att det till lagstiftningen fogas en specialbestämmelse om förbud mot utnyttjande i syfte att trygga skyddet mot självinkriminering.

(3) Rätten att inte behöva vittna mot sig själv hör till garantierna för en rättvis rättegång enligt 21 § i grundlagen (GrUU 34/2012 rd, s. 3). Europadomstolens avgörandepraxis i fråga om självinkriminering är härledd ur Europakonventionens artikel 6.1 om garantier för en rättvis rättegång. Rätten att inte bli tvungen att vittna mot sig själv eller erkänna sig skyldig tryggas också i artikel 14.3 i internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter.

(4) Skyddet mot självinkriminering tryggas genom vanlig lag till exempel i 17 kap. 25 § i rättegångsbalken. Förbudet mot att utnyttja bevis gäller enligt 2 mom. även ett bevis som i något annat förfarande än vid en förundersökning eller rättegång i brottmål har fåtts av en person genom hot om användning av tvångsmedel eller annars mot personens vilja, om personen vid tidpunkten i fråga var misstänkt för brott eller svarande i ett brottmål eller om en förundersökning eller rättegång var anhängig med anledning av det brott som personen åtalades för och det skulle ha stridit mot 18 § att skaffa beviset i brottmålet. Om en person dock i något annat förfarande än vid handläggningen av ett brottmål eller ett därmed jämställbart förfarande, i samband med fullgörandet av en lagstadgad skyldighet, har avgett en utsaga som strider mot sanningen eller gett in en handling som är falsk eller till sitt innehåll osann eller ett felaktigt eller förfalskat föremål, får dessa utnyttjas som bevis i ett brottmål som gäller det förfarande som stred mot denna skyldighet.

(5) I sin bedömning av den här regleringen i rättegångsbalken har grundlagsutskottet framhållit att skyddet mot självinkriminering inte mot bakgrunden av Europadomstolens praxis hindrar eller begränsar lagfästa administrativa övervakningsåtgärder där en person förväntas lämna uppgifter eller utredningar för exempelvis beskattning, övervakning av näringsverksamhet eller miljöskydd. Utan att kränka principen om rättvis rättegång kan denna typ av anmälningsskyldighet förstärkas med hot om straff eller motsvarande påföljd eller vite eller någon annan tvångsåtgärd. Självinkrimineringsskyddet kan inte heller anses bli åsidosatt för att någon blir tvungen att tåla exempelvis en husundersökning eller ett beslag, utandningsprov eller blod-, urin- eller röstprov eller vävnadsprov för ett DNA-test (se RP 46/2014 rd, s. 89/II, och fallet Jalloh v. Tyskland, stora kammaren 11.7.2006, punkt 102; GrUU 39/2014 rd, s. 4).

(6) Enligt grundlagsutskottets uppfattning utgör 21 § i grundlagen eller de människorättsförpliktelser som är bindande för Finland inget hinder för den nu föreslagna

regleringen. Också med beaktande av tillämplig allmän lagstiftning verkar den föreslagna regleringen å andra sidan inte vara nödvändig för att garantera skyddet mot självinkriminering. Grundlagsutskottet noterar dessutom att regeringen i propositionen har gått in för en delvis avvikande uppfattning om betydelsen av Europakonventionens artikel 6 jämfört med utskottets tidigare praxis (GrUU 39/2014 rd).

(7) I ljuset av propositionen verkar regleringens huvudsakliga syfte vara att det fortsatt ska vara möjligt att bedöma olaglig införsel av snus och andra punktskattepliktiga produkter också som skattebedrägeri eller grovt skattebedrägeri. Grundlagsutskottet anser att det hade varit motiverat att tydligare lyfta fram detta syfte i propositionen. Grundlagsutskottet menar dessutom att finansutskottet bör fästa uppmärksamhet vid prejudikat HD 2025:82, som högsta domstolen meddelat efter det att propositionen lämnades och som kan inverka på bedömningen av behovet av den nu föreslagna regleringen.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottet anför

att lagförslaget kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Helsingfors 11.2.2026

I den avgörande behandlingen deltog

vice ordförande Wille Rydman saf
medlem Petri Honkonen cent
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Teemu Keskisarja saf
medlem Johannes Koskinen sd
medlem Jarmo Lindberg saml
medlem Mats Löfström sv
medlem Mira Nieminen saf
medlem Johanna Ojala-Niemelä sd
medlem Henrik Vuornos saml
medlem Johannes Yrttiaho vänst
ersättare Maaret Castrén saml
ersättare Anne Rintamäki saf.

Sekreterare var

utskottsråd Liisa Vanhala.